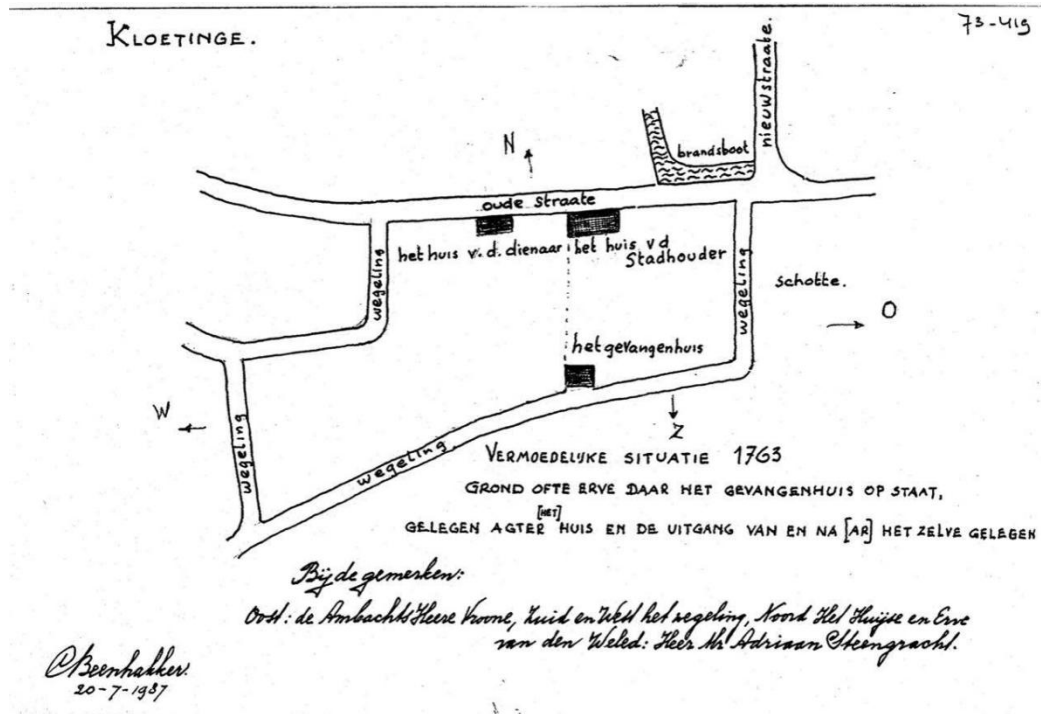

Gepubliceerd 16 juli 2022

[Link Facebook](#)

DE STADHOUDER OP KLOETINGE

Zo maar een e-mail voor de Heemkundige Kring De Bevelanden: "Graag vraag ik de expertise van leden van jullie vereniging, omdat ik hoop dat jullie ingevoerd zijn op het gebied van de historie van Kloetinge en de omgeving daarvan."

Het is iemand uit Utrecht die onderzoek doet naar een hugenoten familie, waarvan een lid (Jan Hendrik Houssart) van oktober 1763 tot oktober 1769 stadhouder was van het Oostkwartier van Zuid-Beveland onder hoogbaljuw Adriaan Steengracht van Wisch en de beide Souburgen. Een kwartier - in dit geval het Oostkwartier van Zuid-Beveland - was een bestuurlijke gebiedseenheid. Eigenlijk een distrikt of gewest van oostelijk Zuid-Beveland.

Over die Adriaan Steengracht vinden we het volgende: "De familie Steengracht waren steenrijke Zeeuwse Patriciers en een van hun voorvaderen was Michiel Adriaanszoon de Ruyter. Adriaan Steengracht zetelde op kasteel Wisch in Terborg." Dit is nu een stadje in de gemeente Wisch in de Achterhoek in Gelderland.

Deze stadhouder Jan Hendrik Houssart woonde op Kloetinge op de 'Oude Straat op de grond van de ambachtsheer van de Heerlijkheid Kloetinge en zijn huis werd ten oosten belend door dat van de Heer van Kloetinge, mr. Willem van der Bilt, ten westen door dat van Jan Mathijse Pole en het wegeling en ten noorden door de Oude Straat.'

Onze Utrechtse vragensteller wil graag weten of er iemand is die weet waar de Oude Straat in Kloetinge was. De stadhouder moet in Kloetinge een cachot hebben gehad waar hij verdachten kon opsluiten. Was er een soort gerechtshuis. En wat was het wegeling?

Lang geleden was de vragensteller in het gemeentearchief van Goes om onderzoek te doen en kwam in de periode dat Houssart stadhouder was allerlei notariële akten tegen, waarin allerlei getuigen en verdachten verklaringen aflegden ten behoeve van de hoogbaljuw in verband met de vervolging en veroordeling voor de vierschaar van Middelburg. Daardoor kreeg hij het idee dat stadhouder Houssart een soort van officier van justitie was. Er zaten voor lokale historici interessante zaken tussen.

Tussen die zaken zat iets specifiek voor Zeeland, waar onze Utrechter weinig of niets van weet. Namelijk dat de Staten-Generaal een plakkaat had afgekondigd dat het delven van derrie buitendijks verbod. Houssart had allerlei lieden opgespoord die de regels hadden overtreden. Een plakkaat is een ordonantie waardoor regeringsvoorschriften ter kennis van het volk werden gebracht.

Er werd gesproken over voren derrie, die nog nat onder aan de dijk stond te drogen. Maar wat wordt hiermee bedoeld? En waarom was het verboden?

We stuurden de mail door naar het Gemeentearchief Goes en ontvingen een reactie van archivist Frank de Klerk. Hij stuurde deze schets door een amateur-lokale onderzoeker, wijlen de heer C. Beenhakker. Hij reconstrueerde de woning van de stadhouder in Kloetinge. De Oude Straat is tegenwoordig de Schimmelpenninckstraat, en de Schoolstraat is tegenwoordig de Jachthuisstraat. Een wegeling is een paadje, vaak tussen de velden en bouwlanden, maar ook in het dorp kwamen ze voor. Hier en daar zijn ze in moderne straatnamen terecht gekomen, zoals in Goes/Kloetinge de straat Schipperswegeling.

Het steken van veen (derrie, darink, moer, etc) was een wijdverbreide praktijk in Zeeland in de middeleeuwen, en vermoedelijk ook al in de Romeinse tijd. Dit veen werd niet alleen als brandstof gebruikt, maar ook als grondstof voor het winnen van zout. Het veen was door eeuwenlange overstroming door de zee enorm zilt geworden, en daaruit kon in zoutketen zout worden geraffineerd. Het leidde wel tot verwoesting van het landschap, omdat de vruchtbare klei opzij werd gegooid om bij het zoute veen te kunnen komen. De bodem werd hierdoor verlaagd en bovendien sterk verzilt. Veel landbouw was daarna op dergelijke gronden niet meer mogelijk.

Bovendien leidde het uitgraven van het veen in de buurt van dijken, wat zowel binnendijks als buitendijks plaatsvond, tot verzwakking van de dijkvoet. Grote delen van Zeeland gingen daardoor bij stormvloed verloren, zoals het Verdrongen Land van Zuid-Beveland. In de late middeleeuwen kwam er dan ook een verbod op het darinkdelven in de buurt van dijken, en later overal. In de praktijk kwam het hier en daar nog wel voor tot na 1900. Er is veel literatuur over dit zoutwinnen te vinden, bijvoorbeeld in de boeken van prof. C. Dekker, Zuid-Beveland, en 'Een schamele landstede, geschiedenis van Goes tot 1577'.

De Yerseke Moer is nog zo'n typisch landschap dat is ontstaan door de moertering. In de middeleeuwen is het veen in dit gebied op grote schaal weggegraven ten behoeve van de zoutwinning: de zogenaamde moertering. Hierdoor ontstond een typerend reliëf, dat vroeger algemeen in het Zeeuwse "oudland" te vinden was. Aan de vroegere zoutwinning, de moertering, heeft de Yerseke Moer haar naam te danken.

Gepubliceerd 20 juli 2022

[Link Facebook](#)

DE PLATEPOLDER

Als Heemkundige Kring De Bevelanden ontvingen we een reactie waarin iemand zijn bezorgdheid uitsprak als er in de Platepolder bij Heinkenszand woningen worden gebouwd. De vraag was:

“Er zijn bouwplannen in de Platepolder gelegen achter de Stenevate en de Heinkenszandseweg te Heinkenszand, en de twee dijkes, namelijk de Zuidzaksedijk en Oudekamersedijk, ontstaan bij de inpoldering van de Platepolder. In de Platepolder ligt een landbouwwegje met macadamstenen en later met grof grind als verharding, gelegen vanaf de Stenevate met aansluiting op de Oudekamersedijk”.

De vraag is of dit landbouwwegje nog historische waarde heeft voordat er hier wordt ingegrepen zodat er een historie vergaat.

Deze vraag hebben we voorgelegd aan de leden van onze Klankbordgroep. Daarbij werd verwezen naar verschillende bronnen die te vinden zijn op internet. Als reactie op deze vraag ontvingen we een kort stukje historie van het gebied.

Heinkenszand ontstaat als in het tweede kwart van de veertiende eeuw een zandplaat, liggend in het stroomgebied tussen de Schenge en de Zwake, wordt ingepolderd, welk gebied nu bekend staat als Het Oudeland. Deze polder ligt de eerste jaren als een eiland tussen Zuid-Beveland en Walcheren. De naam Heinkenszand vindt zijn oorsprong in het feit dat de zandplaat die het begin vormde van Heinkenszand, aan een zekere 'Heinken' (verkleinvorm van de voornaam Hein) toebehoorde. Wie deze Hein(ken) was, is niet bekend.

Kort na de inpoldering van Het Oudeland komen er twee polders bij: Het Oosterland en de Oosterguite. Aan het eind van de veertiende eeuw bestaat Heinkenszand uit een clustertje van vijf polders, mede ingedijkt door de Heeren Van Schengen, een adellijk geslacht. Nog steeds is Heinkenszand een eiland, hoewel de gebieden buiten de polders snel verzanden en bestaan uit slikken en schoren. Als ook de Plate Polder is ingepolderd wordt er een verbinding gemaakt met overig Zuid-Beveland en is Heinkenszand niet langer een eiland. Deze verbinding ligt nu aan het eind van de Stenevate/Kruisewegje. Deze dam zal tussen 1414 en 1420 zijn gelegd.

Foto: het gebied rond Heinkenszand met rechts de Platepolder.

Gepubliceerd 24 juli 2022

[Link Facebook](#)

TELOORGANG VAN EEN ZANGCONCOURS

Als Heemkundige Kring De Bevelanden bereiken ons soms berichten die ons blijven intrigeren. Zoals een mail met deze foto's met als enige toelichtende tekst 'gevonden'. Wat kan dit zijn? En waarom interessant voor de Bevelanden?

Het lijkt op twee munten. Heeft de inzender deze gevonden met een metaaldetector? Maar na wat beter kijken zien we de letters 'R.Z.' Wat betekenen die? En dan zien we ook dat er staat 2e prijs 2e Afd. Concours 1932 Biezeling. We zoeken op de Krantenbank Zeeland. Wat was er in 1932 in Biezeling? En waar is dit gevonden? De inzender laat weten dat het inderdaad met een metaaldetector is gevonden. De vindplaats is onder een dijk bij Terneuzen. In de krantenbank komen we al snel berichten tegen van een zangconcours dat in 1932 in Biezeling is gehouden. De letters 'R.Z.' staan voor Ring Zeeland van de Christelijke Oratorium- en Zangverenigingen.

In een artikeltje in de Vlissingse Courant lezen we dat deze tweede prijs in 1932 is gewonnen door Soli Deo Gloria uit Souburg. Ook lezen we dat het concours gehouden werd in de boomgaard De Ganshoek in Biezeling. Maar eens een mailtje naar onze lokale historicus in deze gemeente, Gerard Lepoeter. Van hem horen we dat het niet eenvoudig is om concrete gegevens te verkrijgen, mensen die nog min of meer herinneringen hebben aan de periode vóór de Tweede Wereldoorlog zijn er vrijwel niet meer. Wel is (niet voor honderd procent zeker) duidelijk dat er een kersenboomgaard was aan de Ganshoekweg (zijstraat van de Hoofdstraat) links van de straat (toen een smalle weg), waar nu de woningen Ganshoekweg nummer 1 t/m 13 staan. De boomgaard was van Jan Rottier (1852-1937). Op Hemelvaartsdag donderdag 5 mei 1932 werd er het 18de zangersfeest/concours van de Ring Zeeland van de Bond van Christelijke Zangverenigingen in Nederland gehouden.

In de omgeving Wemeldinge - Kapelle - Biezeling waren in de eerste helft van de twintigste eeuw veel kersenboomgaarden. Grote hoogstambomen met eronder een stevig grastapijt, schaduwrijk, ideaal voor evenementen. Er werd veel gebruik van gemaakt voor zang- en muziekconcoursen, optredens van gymnastiekverenigingen enz.

Jan Rottier legde in 1867 (hij was toen 15 jaar) de eerste steen voor de boerenwoning aan de Abdijstraat 2 te Biezeling. De gedenksteen zit nog altijd in de nog bestaande woning.

In het christelijke dagblad De Zeeuw van 15 mei 1931 vinden we een bericht dat ook in dat jaar in 'de lommerrijken kersenboomgaard De Ganshoek, alhier (Biezeling) een Zangersfeest, tevens concours der Christelijke Zangverenigingen' werd gehouden. Het concours werd geopend door voorzitter A. te Gusinklo. Er waren 27 koren met 1200 leden. Er waren 2800 bezoekers. In totaal dus 4000 mensen.

Een jaar later waren er minder gunstige weersomstandigheden waardoor er in 1932 in dezelfde boomgaard 2500 betalende bezoekers waren. De toegangsprijs was 50 cent; voor kinderen 25 cent.

In 1932 werd het achttiende concours gehouden. Jaarlijks werd dit concours op Hemelvaartsdag gehouden. Voor de eerste keer moet dat dus in 1914 zijn geweest, een half jaar voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Het eerste artikel in de krant vinden we echter pas op vrijdag 2 juni 1916 in de Vlissingse Courant. Op donderdag (dat was dus op 1 juni 1916 op Hemelvaartsdag) werd er in het Concertgebouw te Vlissingen een concours gehouden van christelijke zangverenigingen die aangesloten zijn bij 'den ring Zeeland'.

Het eerstvolgende bericht vinden we weer in 1920. Het concours met maar liefst 18 koren met 700 deelnemers wordt dan gehouden in het Schuttershof te Middelburg. In 1921 komt er concurrentie. We vinden in dat jaar verschillende berichten over een Provinciaal Zangconcours op 20 juli op de Grote Markt in Goes van 'den Zeeuwschen Zangersbond Zang Veredelt'. Concoursen van deze organisatie komen we in de jaren daarna in de hele provincie tegen.

Pas in 1927 komen we weer een bericht tegen van een zangconcours op Hemelvaartsdag. Er wordt geschreven over het dertiende concours in de boomgaard van de al eerder genoemde heer Rottier te Biezelinge.

De jaren daarna komen we ieder jaar berichten tegen over het christelijke zangconcours op Hemelvaartsdag. In 1932 nog steeds bij Rottier in de boomgaard, maar in 1933 in de 'Brouwerij Boomgaard' van Dominicus op Wemeldinge. In 1935 wordt het concours in Kruiningen gehouden in de boomgaard van de familie Polderman.

In 1936 keert men weer terug naar Rottier en in 1937 naar de boomgaard van W. de Groene te Kapelle. In 1940 een artikel in dagblad De Zeeuw met het kopje 'Critische beschouwing'. Het gaat over het zelfde zangconcours op Hemelvaartsdag, dat deze keer in Heinkenszand werd gehouden. Hemelvaartsdag viel vroeg in het jaar op 2 mei 1940. Acht dagen later - op 10 mei - vielen de Duitsers Nederland binnen en begon de Tweede Wereldoorlog. Gedurende deze jaren werd er geen zangconcours georganiseerd. Het eerste zangconcours van de Ring Zeeland van de Christelijke Zang- en Oratoriumverenigingen na de Tweede Wereldoorlog was op Hemelvaartsdag 30 mei 1946. Men koos weer voor de vertrouwde omgeving van een boomgaard in Biezelinge. Deze keer in de kersenboomgaard van de heer Karelsen. Volgens een advertentie in dagblad De Zeeuw van 26 mei 1946 werden er ongeveer 1000 deelnemers verwacht. De toegangsprijs was net als voor de oorlog 50 cent.

In het Zeeuwsch Dagblad van 1 juni 1946 lezen we het verslag. Er was een grote belangstelling en er werd nog even teruggeblikt op het laatste concours in 1940: "Vergeleken met het laatstgehouden concours in Mei 1940 viel, hoewel de verwachtingen niet hoog gesteld waren, een opvallenden vooruitgang te constateeren. Het leedental der meeste vereenigingen is belangrijk toegenomen, wat veelal een verbetering van de koorklank met zich brengt."

Een jaar later in 1947 wordt het zangconcours voor het eerst in Zeeuws-Vlaanderen gehouden. Op vrijdag 15 mei was het Hemelvaartsdag en daags daarna kon men in de lokale krant De Schakel een uitgebreid verslag lezen van het 28e concours in Groede. De opening was door 'de Ringvoorzitter de heer J. Ornee uit Middelburg' en het concours werd gehouden in de weide van Gebr. Brakman. Het voltallige college van burgemeester en wethouders van Groede was aanwezig.

Burgemeester Everaars memoreerde - hoewel het al weer het tweede concours na de oorlogsjaren was - de oorlog met de volgende zinnen: "(...) dat toen in Londen het besluit werd genomen voor een directen en rechtstreeksen aanval, het lot van Walcheren en West Z.- Vlaanderen was bezegeld. Het zou veel rouw over ons brengen en enorme schade aanrichten aan onze bezittingen." Hij eindigde chauvinistisch met de woorden: "(...) een Z.-Vlaming zou geen Nederlander zijn als hij bij de pakken ging neerzitten."

In 1948 werd het concours in Goes gehouden en in 1949 ging men naar het Noord-Bevelandse Wissenkerke ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van Hossana. Het concours was op 26 mei 1949 (Hemelvaartsdag) in dat dorp in het bos bij landgoed Sorgwijck. Er deden 25 verenigingen met 800 leden mee.

In 1950 heeft de Koninklijke Bond van Christelijke Zang- en Oratoriumverenigingen meer dan 40.000 leden. De bond is op 19 februari 1896 opgericht en was op dat moment verdeeld over 13 Ringen. De Ring Zeeland telde 53 verenigingen met 1500 leden. In 1950 was de heer J.J. van de Velde uit Wolphaartsdijk Ringvoorzitter.

Het Protestants Christelijk Dagblad van 14 april 1950 begint met de inleidende tekst dat de Zeeuwse bondsdagen inmiddels historie zijn geworden. "(...) al zullen ze voorlopig wel vers in het geheugen blijven liggen als dagen, waarop wind en regen op ongekende wijze hoogtij vierden."

Of die laatste zin letterlijk of figuurlijk werd bedoeld is niet duidelijk. De jaarlijkse zangconcoursen op Hemelvaartsdag waren nog steeds in de open lucht en dan kon zo'n concours nog al eens geteisterd worden door wind en regen. Maar al enkele jaren was er ook een discussie gaande om de concoursen om die reden in een zaal te organiseren. Die discussies zullen mogelijk ook stormachtig zijn geweest.

In de PZC van 25 maart 1957 kunnen we daar iets over lezen. Ook was er discussie om het zangconcours eventueel later in het jaar op een zaterdag te organiseren. De afgevaardigden van de Zeeuwse kringen hadden hun vergadering in restaurant De Oprit in Goes, waar een voorstel om een 'zaalconcours' te organiseren werd aangenomen. Omdat de voorbereidingstijd begon te dringen werd besloten in 1957 geen concours te organiseren.

In 1958 werd voor het eerst geen zangconcours in de openlucht op Hemelvaartsdag gehouden. In dat jaar hield men een concours in Ons Dorpshuis te Kruiningen. Er waren 20 deelnemende koren.

In 1959 komen we geen berichten tegen over een concours van de Ring Zeeland, maar in 1960 wil men het weer in de openlucht proberen. Op zaterdag 28 mei 1960 in Park Toorenvliedt te Middelburg. Bij slecht weer kan er uitgeweken worden naar de veilinghallen in die plaats. Het weer was blijkbaar goed want de PZC van 30 mei 1960 doet verslag over een zangconcours in Toorenvliedt.

Toch is het einde van een tijdperk in zicht. In 1970 is er een concours in de concert- en gehoorzaal te Middelburg. Er zijn steeds minder deelnemers (14 koren) en ook het aantal bezoekers neemt af. Op 31 mei 1975 is er nog een concours in de kerk in Dreischor en daarna komen we geen berichten meer tegen.

Foto's: de voor- en achterzijde van de gevonden medaille uit 1932.

Gepubliceerd 26 juli 2022

[Link Facebook](#)

<p>De ondergetekenden maken bekend dat zij sedert 1 Mei 1886 voor gezamenlijke rekening drijven de</p> <p>Bierbrouwerij „het Hart”</p> <p>te Wemeldinge, waarvoor zij ieders gunst en recommandatie verzoeken.</p> <p>K. Dominicus Fz. L. H. Verhaegen.</p> <p>De ondergetekende brengt bij deze aan het publiek zijn dank voor het gedurende 19 jaar genoten vertrouwen als mede-deelgenoot in de Bierbrouwerij „het Hart” te Wemeldinge en beveelt zijn opvolger, den heer L. H. VERHAEGEN, minzaam aan.</p> <p>Wemeldinge, 10 Mei 1886.</p> <p>A. Wabeke.</p>	<p>De ondergetekenden berichten bij deze dat de tusschen hen bestaan hebbende maatschap</p> <p>is ontbonden en geliquideerd,</p> <p>wordende de zaak sedert de liquidatie door den 2den ondergetekende alleen en voor diens rekening gedreven.</p> <p>K. DOMINICUS. L. H. VERHAEGEN.</p> <p>Zich refererende aan het bovenstaande, beveelt ondergetekende als eenig eigenaar van de bierbrouwerij „het Hart” te WEMELDINGE, zich minzaam aan bij het publiek tot het leveren van bier en daarmee verwante zaken.</p> <p>L. H. VERHAEGEN.</p>
---	---

VAN BIERBROUWERIJ TOT ROOMBOTERFABRIEK EN AUTOBEDRIJF

In 1787 werd in de Dorpsstraat 39 te Wemeldinge een bierbrouwerij opgericht, deze werd 'Bierbrouwerij Het Hart' genoemd. In zijn "Herinneringen" die P. Lindenberg in 1933 op schrift stelde, vertelt de Wemeldingenaar dat de brouwerij 'eeuwenlang' een groot gedeelte van Zuid-Beveland van bier voorzag. Tot ver in de negentiende eeuw werd het gerstenat er geproduceerd.

In december 1891 werd het gebouw gedeeltelijk door een brand verwoest. Het brouwen was echter al gestaakt omdat er niet meer te concurreren was tegen de grote brouwerijen van elders. In het gedeelte van het gebouw dat bij de brand gespaard bleef werd in 1893 de coöperatieve roomboterfabriek 'Het Hart' gevestigd. De fabriek nam de naam van de brouwerij over. In 1929 verhuisde deze fabriek van de Dorpsstraat naar de Brouwerijweg, waar het een Boter en Melkcentrale werd.

Volgens Lindenberg was de ondergang van de brouwerij niet alleen het gevolg van de toenemende concurrentie op Zuid-Beveland, maar ook van de volksaard van de Wemeldingenaars. Verenigingen waren er genoeg, maar deze waren er vooral om de intellectuele ontwikkeling van de dorpelingen te bevorderen. Hier geen drinkgelag, dans- of vreetfestijnen, maar serieuze arbeid zonder ophef en zonder luidruchtigheid.

Het bier moest dan ook zo snel mogelijk het dorp uit, lijkt het wel. In de huidige plattegrond is dat nog goed terug te zien. Vanuit de dorpsstraat konden de vaten via de Bierweg in een handomdraai richting de haven worden gerold. Het achterland was bereikbaar via het Brouwerijpad en de Brouwerijweg. (Bron: PZC 27-8-1999 p.19)

In de Goessche Courant van 13 mei 1886 is de volgende advertentie te vinden: "De ondergetekenden maken bekend dat zij sedert 1 mei 1886 voor gezamenlijke rekening drijven als Bierbrouwerij "het Hart" te Wemeldinge, waarvoor zij ieders gunst en recommandatie verzoeken. K. Dominicus Fz. L.H. Verhaegen." Daaronder staat: "De ondergetekende brengt bij deze aan het publiek zijn dank voor het gedurende 19 jaar genoten vertrouwen als mede-deelgenoot in de Bierbrouwerij "het Hart" te Wemeldinge en beveelt zijn opvolger, den heer L.H. Verhaegen, minzaam aan. A. Wabeke."

Lang heeft de nieuwe samenwerking geen stand gehouden. Op 17 mei 1887 valt in dezelfde krant te lezen: "De ondergetekenden berichten bij deze dat de tusschen hen bestaan hebbende maatschap is ontbonden en geliquideerd, wordende de zaak sedert liquidatie door den 2den ondergetekende alleen en voor diens rekening gedreven. K. Dominicus L.H. Verhaegen." En daaronder: "Zich refererende aan het bovenstaande, beveelt ondergetekende als eenig eigenaar van de bierbrouwerij "het Hart" te Wemeldinge, zich minzaam aan bij het publiek to het leveren van bier en daarmee verwante zaken. L.H. Verhaegen".

In de Burgerlijke Stand van Zeeland is als eerste bierbrouwer in Wemeldinge Cornelis Wabeke te vinden. In 1829 is hij bierbrouwer van beroep als zijn 1 dag oude zoon Jacob is overleden. In 1832 is hij o.a. eigenaar van een brouwerij en erf in Wemeldinge, hij is dan (bier)brouwer van beroep. Het is (nog) onduidelijk of het hier om Bierbrouwerij "Het Hart" gaat.

Onduidelijk is de relatie met de volgende brouwers die in Wemeldinge te vinden zijn.

Foort Dominicus (1803-1864) trouwt op 28 mei 1824 met de 23-jarige Neeltje Zuidweg. In 1826 is hij broodbakker van beroep. Op 26 december 1831 overleed Neeltje op 31 jarige leeftijd. Ze is dan winkelierster van beroep en laat een kind na. Op 16 augustus 1832 hertrouwt Foort (29 jaar, broodbakker) met de 28-jarige Adriana van Boven (1804-1899) die daarna particuliere en later koemelkster van beroep is. In 1839 wordt als beroep van Foort voor het eerst bierbrouwer vermeld, bij het overlijden van zijn 4 jarige dochter Dina.

Op 14 juni 1894 is er in de Goessche Courant een artikel te vinden over de boterfabriek "Het Hart": "Wemeldinge. De Cooperatieve boterfabriek "Het Hart" alhier hield gisteren haar eerste jaarvergadering. Niettegenstaande er op menige teleurstelling moest gewezen worden, die schadelijk op de financiën had gewerkt, kon er toch, boven de 5 pct., die den aandeelhouders werd betaald en f 70, die in de reservekas werd gestort, nog ongeveer f 300 als batig saldo worden ter hand gesteld aan de melkleveranciers. Menig boerinnetje, dat gedurende het afgelopen jaar meende hare melk zelf productiever te kunnen bereiden, zal nu op eene voor haar prettige wijze wel tot andere gedachten zijn gebracht."

Meer over bierbrouwerij Het Hart is te lezen in de door de Stichting Kadastrale Atlas van Zeeland 1832 in oktober 2001 verschenen "Kadastrale Atlas Kapelle, Wemeldinge, Schore en Vlakte", het derde deel in de serie Zuid-Beveland. "De Kadastrale Atlas Kapelle begint met een inleiding over kadastrale bronnen en onderzoek en de geschiedenis van het kadaster. Daarna volgt een beschrijving van de gemeenten, waaronder ook Biezeling en Eversdijk vallen.

Hoewel een gevelsteen aan de Dorpsstraat in Wemeldinge "Anno 1787" aangeeft, werd bierbrouwerij Het Hart naar verluid al in 1696 opgericht. Over de beginperiode is weinig bekend. In 1826 stond Cornelis Wabeke geregistreerd als bierbrouwer in Wemeldinge en vanaf 1839 Foort Dominicus.

Na het overlijden van Foort Dominicus in 1864 zette zijn weduwe Adriana van Boven de brouwerij voort. Drie jaar later liet zij de zaak over aan haar zoon Kornelis Dominicus en schoonzoon Adriaan Wabeke. Bij de overdracht lieten ze weten te hopen de gunst en het vertrouwen, welke hunne ouders en grootouders genoten, te mogen blijven genieten. Onder firma Dominicus & Co. waren zij naast bierbrouwers ook boomkwekers en waren zij de grootste hoptelers in Zeeland.

In 1886 trad Joannis Verhaegen tot de firma toe in plaats van Adriaan Wabeke. Het jaar erop vertrok ook Kornelis Dominicus. Bierbrouwerij 't Hart adverteerde voor het Konings- of kriebiebier. In 1890 ging Joannis Verhaegen failliet. Vanaf 1893 werd in het pand van de voormalige brouwerij een boterfabriek gedreven. Kornelis Dominicus werd aangesteld als commissaris.

In 1893 werd in hetzelfde gebouw een coöperatieve roomboterfabriek gevestigd, welke de naam van de bierbrouwerij overnam en zodoende de 'Coöperatieve Roomboterfabriek Het Hart' ontstond.

In 1929 verhuisde deze fabriek van de Dorpsstraat naar de Brouwerijweg, waar het een Boter en Melkcentrale werd. Nadat ook deze kleine melkfabriek niet meer kon concurreren tegen de grotere fabrieken, werd "Boter en Melkcentrale Het Hart" in de jaren '50 gesloten. De oude melkfabriek heeft daarna als opslagruimte gefungeerd voor aannemingsbedrijf van Gorp.

In 1987 vestigt zich een autobedrijf in het pand die de oude naam overneemt, zodat er nu Autobedrijf 't Hart aan de Brouwerijweg 1 te Wemeldinge is gevestigd.

Foto 1: de roomboterfabriek in 1935 aan de Brouwerijweg 1, Wemeldinge, nu het pand van een garage.

Foto 2: de gevelsteen in het pand Dorpsstraat 39, Wemeldinge.

Foto 3: de advertenties uit de Goesche Courant van 13 mei 1886 en 17 mei 1887

Gepubliceerd 30 juli 2022

[Link Facebook](#)

DE TV-TOREN IN GOES

Sinds 1955 staat de televisietoren in Goes. Op de website <https://etcetera.plus/.../toren-in-de-achtertuin-van.../> vonden we dit interview met Jaap Platteeuw (1938-2016), dat gepubliceerd was in 2006. Platteeuw was bekend van de organisatie van de Fietsvierdaagse in Goes en woonde van 1970 tot zijn overlijden onder de TV-toren in de Van Houtenstraat. In zijn werkzame leven was hij nauw betrokken bij tv-torens.

Vanuit zijn achterkamer kijkt Jaap Platteeuw zo op de tv-toren. Toen hij nog mensen kenden die op de toren werkten zwaaiden ze wel eens naar elkaar. “De toren hoort er toch bij, als ie weg zou zijn zou je hem missen. En de kleinkinderen noemen ons opa en oma toren.”

De gepensioneerde Platteeuw werkte van 1956 tot 1993 voor de PTT en opvolger KPN. Hij bouwde versterker-stations in verschillende Zeeuwse plaatsen. Behalve op de toren in Goes stonden ook versterker-stations in onder meer Zierikzee, Domburg en Terneuzen. Zo'n station is een knooppunt van telefoonlijnen en is nodig om het telefoonsignaal telkens weer verder te krijgen. Zonder versterker is een telefoongesprek van Goes naar Groningen bijvoorbeeld niet mogelijk.

Platteeuw maakte ook de beginjaren van de Goese toren mee. De toren was toen de spil in het Zeeuwse telefoonverkeer voor wat betreft de distributie via de lucht. Omdat het telefoonverkeer in Zeeland ernstig gestoord was na de watersnoodramp van 1953, toen veel kabels waren weggespoeld, werd in Zeeland een dubbel telefoonnet aangelegd: via kabels en via straalzenders. “De antenne voor de verbinding met Zierikzee stond toen op de vijfde verdieping, op een apart balkon. Als of de brug bij Kats of de Zeelandbrug open stond, welke van de twee weet ik niet meer, dan werd de verbinding verbroken.”

elefoongesprekken konden door de brug dus plotseling worden afgekapt. “Ongeveer de helft van de gesprekken verliep via de straalverbinding”.

“Als we boven in de toren iets moesten installeren ging alle apparatuur in stukjes via de lift naar boven. Ter plaatse, op de vijfde of achttiende verdieping, werd alles in elkaar gezet”, vertelt Platteeuw in november 2006 tegen tvtorengoes.nl. Franse monteurs waren er bij toen in 1957/58 de eerste telefoonapparatuur op de toren werd geplaatst.

De afdeling waar Platteeuw voor werkte telde vier mensen. “We waren in Goes gestationeerd, maar reisden ook door de regio.” Naar Domburg bijvoorbeeld waar bij het versterkerstation een betonnen toren werd gebouwd om antennes in te hangen die op Goes werden gericht. In Terneuzen en Zierikzee kwamen stalen masten. Het werkgebied omvatte ook de communicatietoren in Roosendaal. “Er veranderde veel in de loop van de tijd. Er kwam nieuwe apparatuur die steeds kleiner werd, maar ook ons werkgebied werd uitgebreid. Rotterdam kwam erbij met de communicatietoren aan de Waalhaven.” De regio waar Platteeuw werkzaam was omvatte uiteindelijk de cirkel Rotterdam, Gorinchem, Zundert, Zeeuws-Vlaanderen. De standplaats Goes werd halverwege de jaren negentig opgeheven.

“Het werk was soms zwaar. De ruimtes waar de apparatuur in stond waren niet verwarmd. In de toren in Goes was alleen op de vijftiende verdieping verwarming, op de verdieping waar ook kantoren waren. In de winter was het vaak koud. We hadden wel losse kachels, maar daardoor werd het niet lekker warm in onze werkruimtes.” Ook werkte Platteeuw buiten, zoals op de torentransen in Goes om kabels te leggen naar de parabolen.

Op 14 mei 1980 werd de tv-toren Goes bezocht door koningin Beatrix. Ter gelegenheid daarvan hadden medewerkers van de toren een kaart gemaakt zodat bovenin de toren duidelijk was wat je zag als je een bepaalde richting uit keek. Bron: collectie Jaap Platteeuw

Platteeuw herinnert zich nog dat ook Duitsers werkten bij de bouw van de toren in Goes. De mast is bijvoorbeeld door een Duits bedrijf gebouwd. “Dat ware groffe mensen, die Duitsers. Ze deden de hele dag niets anders dan dat soort groffe werk. Om te schilderen zaten ze op kleine plankjes, best gevaarlijk. Onderaan de mast lag vaak net zoveel verf als ze op de mast smeerden.”

Jaap Platteeuw stopte in 1993 met werken voor PTT/KPN. Tot de laatste dag werkte hij op de toren in Goes. “Toen ik de dag na mijn pensionering bij de toren kwam was mijn toegangspasje al geblokkeerd. Nu hoef ik niet meer zo nodig op de toren te komen. Ik heb er wel wat mee, maar verder houdt het op.”

Gepubliceerd 31 juli 2022

[Link Facebook](#)

SARA EN RITSAERT

Een Bevelandse geschiedenis die we op Facebook tegen kwamen van Jacque Line. Geen achternaam, en dat is weer jammer voor de geschiedschrijving. Maar ach, 'bescheidenheid siert de mens' zei men vroeger.

Een van mijn zeer verre voorouders was Sara Jans Schrande, geboren omstreeks 1585 op Wemeldinge, een dorpje aan de Oosterschelde. Dankzij een gelukkig toeval - een heleboel bewaard gebleven oude aktes - kon ik haar leven behoorlijk goed reconstrueren.

Sara trouwt in 1607 met ene Ritsaert Rogiersen, ook geschreven als Ridsaert, die zich later Ritsaert Goud noemt. Ze wonen op dat moment allebei "buijten de Rammekenspoorte" in Vlissingen. Ritsaert is van beroep timmerman, en Vlissingen is in die periode een enorm drukke handelshaven waar schepen van over de hele wereld afmeren. Er is dus werk genoeg.

Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan. In 1612 sterft Jan Lambrechtsz Schrande, de vader van Sara. Haar moeder blijkt trouwens een heleboel bezittingen te hebben in Cleinge (= Clinge), "een parochie in Vlaanderen".

Sara wil terug naar haar geboortedorp en in 1615 koopt Ritsaert voor 73 pond en 13 schellingen een huisje op Wemeldinge, gelegen op de Ambachtsheren Vroone. Het gaat om "een seecker woonhuijs met een werckhuijs daer west aen".

Ook Wemeldinge is in die tijd vermoedelijk een bescheiden handelsplaats door zijn gunstige ligging aan de Oosterschelde. Er wonen kleermakers, schoenmakers en uiteraard timmermannen. Sara en Ritsaert wonen naast kleermaker Samuel Cornelissen en die heeft ook een werckhuijs.

Maar Samuel pikt van lieverlee steeds meer ruimte in van het erf (de vroone) van Ritsaert en op den duur barst de bom en komt het tot hevige ruzies. Omdat dit soort ruzies de kwaliteit van samenleven binnen een gemeenschap aantasten, komen de schout en Schepenen van Wemeldinge in actie. Ze gaan bemiddelen.

Op 7/7/1646 komen ze tot een uitspraak. Er wordt "overeengekomen dat Samuel Corns. sal hebben eenen ganck uijt zijn achterste sijtduere in de schuer ende aldaer breet 3 1/2 voeten. Sal Ridtsaert Gout daer jegens gebruijcken den opperganck tussvhen hun beijde schueren sonder dat Samuel Corns. daer eenich gebruijck van sal hebben".

Maar daarmee zijn de spanningen nog niet uit de lucht. Sara wordt er ziek van en laat de Schepenen van het dorp aan haar ziekbed haar testament opmaken. Op 14/3/1648 noteren die in het Schepenboek van Wemeldinge: "Ridtsaert Rogiers Gout, timmerman ende sijne huijsvrouwe Sara Jans, sij sieck bij de viere (= de haard) liggende, maecken testament, langstevende."

Maar Sara's tijd is nog niet gekomen. Ze begint een eigen carrière en wordt "geswooren vroedvrouw binnen de stadt Goes". Een gezworen vroedvrouw mocht geld vragen door haar diensten, maar was ook verplicht om arme vrouwen in barensnood gratis te helpen. En dat laatste leidde natuurlijk wel eens tot problemen.

Want Sara was niet de enige vroedvrouw in de regio. Ze had meerdere collega's en iedereen gaf natuurlijk prioriteit aan betalende klanten, ten koste van de vrouwen die geen geld hadden om een vroedvrouw te kunnen bekostigen, maar wel in hoge nood verkeerden.

Daarom golden er vaak strikte regels waarbij elke vroedvrouw om beurten verplicht was om een eerlijk deel van de niet-betalende klanten voor haar rekening te nemen. Deze hoogst noodzakelijke liefdadigheid werd zodoende dus volledig bekostigd door de vroedvrouwen zelf.

Al denk ik niet dat Sara en Ritsaert het slecht hadden. Ritsaert bouwt voor 9 pond en 6 schelling "een keete staende aan het huijs van Hendrick Dircks" en voor 15 pond Vlaams bouwt hij voor Hendrick "een nieuwe ovenkeete staende tenden het brantslop".

Ritsaert had ook flinke stukken weiland en "saeiland" waarop hij "terve" had staan. En naast zijn kleine huisje in Wemeldinge had hij ook een half huis in Goes in eigendom. Dat huis stond in de Lange Vorststraat zowel toen als nu een winkelstraat.

Ondanks alle beschikbare informatie vind ik het toch lastig om een goed beeld te krijgen van het leven van Sara en Ritsaert. Waarom hadden ze een huis in Goes? Wat deden ze daarmee? Woonden ze feitelijk gescheiden van elkaar, de ene (soms) in Goes, de andere op Wemeldinge?

Mensen die het konden betalen, sliepen namelijk bij voorkeur niet (elke nacht) samen in het zelfde bed omdat je dan elkaar wakker houdt en slecht slaapt. En als je elkaar na zoveel jaar huwelijk niet kon luchten of zien, was (deels) apart wonen natuurlijk ook een mooie oplossing.

En dan was er ook nog hun jongste zoon Dijdlef, ook wel geschreven als Didelof. Hij wordt baljuw in de polder van Namen, tegenwoordig deel van het verdronken land van Saeftinge. Een baljuw was een door de Graaf benoemde functionaris, belast met de ordehandhaving.

Hij was dus chef boevenvanger en had een aantal helpers onder zich. De meeste baljuws werden benoemd uit de landadel, het was echt een functie met gezag en status. Maar Didelof was gewoon de zoon van een timmerman en een vroedvrouw. Ik vind dat wel speciaal.

Foto van de Dorpsstraat in Wemeldinge in 2022 van Jan Nagelkerke.

Gepubliceerd 5 augustus 2022

[Link Facebook](#)

MET DE CORF GESMETEN

JaqueLine (geen achternaam) duikt in haar familiegeschiedenis en doet daar verslag van op haar Facebookpagina. Hier het verhaal van Jan de Wolff in Goos aan het eind van de zestiende eeuw en het begin van de zeventiende eeuw.

Vandaag ben ik bezig geweest met het wel en wee van mijn verre voorvader Jan de Wolff en zijn kinderen. Jan de Wolff kwam vermoedelijk uit de buurt van Lokeren waar hij omstreeks 1549 is geboren. Maar op een bepaald moment wordt hij schipper met als woonplaats Goos.

Volgens een akte bij een plaatselijke notaris, is hij omstreeks 1589 met zijn schip "omgeslagen op 't scheng". De Schenge was vroeger de toegang tot de haven van Goos en stond in verbinding met de Oosterschelde. Maar blijkbaar is hij toen niet verdronken.

Want in 1609 is hij nog springlevend aanwezig bij notaris Pieter van Levendale te Goos. Zijn huysvrouw Janneke Gillissen van Waterschoot is dan namelijk overleden, en hij belooft zijn vier kinderen dat de nalatenschap van hun moeder eerlijk en "zonder fraude" verdeeld zal worden.

Er is nog een kleine complicatie. Jan de Wolff heeft ook een kind bij een andere vrouw (Grietken Corte). Het gaat om een dochtertje wat op dat moment 3,5 jaar is en wat blijkbaar werd opgevoed door zijn huysvrouw. Maar nu die is overleden, is er niemand meer om voor het kindje te zorgen.

Jan de Wolff kan het kleutertje tenslotte moeilijk meenemen op zijn schip, en hij moet nu eenmaal werken voor de kost. Dus besteed hij haar uit aan zijn schoonzoon, getrouwd met zijn oudste dochter Maeijken de Wolff. En vanzelfsprekend zal hij betalen voor haar levensonderhoud.

Janneke van Waterschoot, de overleden huysvrouw van Jan de Wolff, had blijkbaar nogal veel bezittingen in Vlaanderen. Die zullen allemaal in het openbaar worden verkocht, waarbij de helft bestemd is voor haar vier kinderen en de andere helft voor Jan de Wolff.

Kort daarna moet Jan de Wolff opnieuw een beroep doen op dezelfde notaris, want zijn vier volwassen kinderen voelen zich tekort gedaan. Ze zijn vooral bang dat hun halfzuster op de één of andere manier ook maar een cent zal krijgen van de erfenis van hun moeder. Er moet dus flink gesust worden. Jan de Wolff heeft één zoon, Joos de Wolff. Ook Joos is schipper. Hij koopt in 1602 een huis aan de Grote Kade in Goes, vermoedelijk omdat hij op eigen benen wil staan en daar hoort ook een huis met huysvrouw bij om de zaken aan wal waar te nemen.

Over die huysvrouw van Joos de Wolff wordt in 1610 bij de notaris een klacht ingediend. Ze zou "met een korf" naar twee mannen gesmeten hebben "ende hadden zij niet geweken, zoude selfs slagen met de korff gecregen hebben".

Het tafereel moet zich afgespeeld hebben voor het huis van Joos de Wolff op de Grote Kade in Goes. De hele kade stond in die dagen vol met korven (manden), vaten en handelswaar, die werden versjouwd van schepen naar kelders en pakhuizen en omgekeerd.

Joos de Wolff fungeert in 1609 ook nog een keer als gewone burgergetuige bij een "attestatie onder eed van Aelken Jansdochter", opgetekend door de notaris. Er gaan namelijk hardnekkige roddels de ronde over Aelken en nu moet ze maar eens zeggen hoe het precies zit.

Want Aelken is weggegaan uit het huis van haar moeder en stiefvader en woont nu in Delft. En er wordt geroddeld dat ze weggegaan is "omdat haer stiefvader vleeschelyck met haer geconverseert heeft" (vleeschelyck converseren = seks hebben met).

Aelken ontkent de beschuldigingen en verklaart dat "haeren stieffvader haer Leven noyt van soodanighe onredelycke ende onbehoorlycke dingen aengesproken heeft". In tegendeel. Ze is gewoon even uit huis gegaan omdat ze de hele tijd ruzie maakte met haar moeder, en de hele familie leed daar onder. Ze wilde een beetje afstand zodat iedereen tot rust zou kunnen komen.

Jan en Joos de Wolff zijn niet de enige schippers in Goes in die tijd. Het wemelt er van. Ook de twee zonen van Joos worden later schipper. En wat opvalt is dat ze vaak huizen kopen langs de kade of in de Langevorst die ze dan korte tijd later weer verkopen.

Ik vermoed dat die huizen dienden als alternatief voor een bank. Op momenten dat ze goede zaken deden, stopten ze de winst in een huis of huisje. En als ze tijdens een volgende reis bijvoorbeeld verdronken, was dat huis een soort eenmalige laatste uitkering voor hun nabestaanden.

Van de opbrengst van het huis kon hun gezin dan een tijdje overleven, totdat de betreffende huysvrouw een nieuwe echtgenoot had gevonden. De meeste schippers konden niet functioneren zonder huysvrouw die aan wal de zaken regelde. Er was dus altijd vraag naar goede huysvrouwen.

Foto: de huizen, zoals deze thans zijn, aan de vroegere Groote Kade in Goes. Het pand Den Bruinvisch is nr. 10 waar Maijken Jansdochter en haar man IJsebrandts Franssen in 1588 waardin en waard van deze herberg werden (foto van GoesDronk).

Gepubliceerd 14 augustus 2022

[Link Facebook](#)

ADOPTIE VAN WAARDE

Op 19 juli 2022 ontving de Heemkundige Kring De Bevelanden een brief en e-mail van haar zusterorganisatie uit Nieuwegein. Om precies te zijn van de Historische Kring Nieuwegein en Museum Warsenhoeck.

Op hun website lezen we dat in 1978 de vereniging "Historische Kring Nieuwegein" is opgericht. Het doel was de geschiedenis van Nieuwegein te bestuderen, vast te leggen en uit te dragen. Dit inclusief de geschiedenis van het verdwenen stadje 't Geyn, dat in 1295 stadsrechten kreeg maar teloor ging tussen 1480 en 1580, en de dorpskernen Jutphaas en Vreeswijk.

Hiertoe werd Museum Warsenhoeck, gevestigd in de monumentale gemeentelijke boerderij IJsselstee in het Natuurkwartier in Nieuwegein opgericht. Zestig vrijwillers houden alles draaiende.

Met de brief werden ook foto's gestuurd van het Bevelandse dorp Waarde uit de periode van de Watersnoodramp in 1953. De foto's waren afkomstig uit de collectie van het Vreeswijks Museum. Voorheen was dit Oudheidskamer Vreeswijk. Beiden zijn inmiddels opgeheven en de collectie is in eigendom overgedragen aan de historische kring en het museum.

Maar wat moeten ze in de Utrechtse gemeente met foto's van een Zeeuws dorp? Het past niet in hun collectie dus werd er contact opgenomen met de Heemkundige Kring De Bevelanden.

Bij de foto's zat ook een brief, gedateerd 24 juli 1954, van burgemeester en wethouders van Waarde aan de burgemeester van Vreeswijk. Hieruit blijkt dat er op 21 juni 1954 een bijzondere raadsvergadering in Waarde was, waarbij de bestuurders van deze Utrechtse gemeente waren uitgenodigd. Voor het gemeentehuis werd een groepsfoto gemaakt, die als 'blijvende herinnering aan deze hulpactie' naar Vreeswijk werd gestuurd.

De foto's werden in een plakboek geplakt, mogelijk samengesteld door mensen uit Waarde. In een korte met de hand geschreven toelichting bij een ansichtkaart van de Havenstraat te Waarde in het fotoalbum staat: "In 1953 op 1 februari had de beruchte stormramp plaats. Ook de gemeente Waarde ontkwam niet aan het natuurgeweld. Deze gemeente werd onder andere door Vreeswijk geadopteerd en ook werkten de heren Van de Eppel en Van Dijk enige tijd aldaar. Deze foto's tonen hoe het voor en na de ramp aldaar gesteld was."

We gaan zoeken op de website van de KrantenbankZeeland en komen al snel een bericht uit de PZC van 3 maart 1953 tegen. Het is dan dus een maand na De Ramp, toen nog niet met hoofdletters geschreven. Het is een klein berichtje met de kop 'Waarde geadopteerd door 18 gemeenten'. De eerste regels zijn: "Niet minder dan 18 gemeenten uit de provincies Utrecht en Zuid-Holland hebben thans het zwaar getroffen Waarde op Zuid-Beveland geadopteerd."

In het bericht ook de namen van deze gemeenten: Abcoude, Barwoutswaarder, Doorn, Harmelen, Jutphaas, Kamerik, Kockengen, Linschoten, Loenen, Loenersloot, Lopik, Rietveld, Ruwiel, Snelrewaard, Vreeswijk, Waarder en Zegveld. Deze gemeenten zijn, net als de meeste gemeenten in Nederland, bij een herindelingsinmiddels opgegaan in een grotere gemeente, met namen als Stichtse Vecht, Ronde Venen, Bodegraven-Reeuwijk, Nieuwegein, Utrechtse Heuvelrug, Woerden, Montfoort, en Lopik. En het Zeeuwse Waarde is sinds 1970 onderdeel van de gemeente Reimerswaal.

Door de samenwerkende gemeenten wordt een commissie gevormd waarin enkele burgemeesters zitting hebben. Onder hen ook burgemeester F.D. Sprenger van de gemeente Vreeswijk. Op donderdag 5 maart 1953 brengen ze een bezoek aan Waarde. In de PZC van 9 maart 1953 lezen we het verslag van het bezoek aan 'het verdronken Waarde'.

Ze beginnen hun vaartocht bij Gawege. De postcommandant van de Rijkspolitie, G.P. Vreeke had de leiding. De tocht ging naar de Kerkweg waar de bezoekers bij 't Hoekje op de rug van politiemannen, wadend door het water, het droge gedeelte van de Dorpsstraat bereikten. Burgemeester J.C. van Burg van de gemeente Waarde stond ze op te wachten.

Eén van de bezoekende burgemeester was door een inwoner van zijn gemeente verzocht om naar een gerookte ham en oorijzers te zoeken. De ham zou aan de zolderbalken hangen. Op welk adres staat er niet bij, maar we lezen dat het 'kostelijk gerecht' werd gevonden.

In dagblad De Stem van 10 maart 1953 lezen we dat de stukgeslagen Kadijk (Kettingbos) werd bezichtigd. De arbeiders waren het wrakhout aan het opruimen. De bezoekers waren onder de indruk van de treurige en trieste situatie.

Welke hulp de gemeenten uit Utrecht hebben verleend is niet duidelijk. De hulp heeft ook relatief kort geduurd want in de PZC van 22 juni 1954 lezen we al over een afscheidsbezoek. Maar de hulp werd nog niet beëindigd. Er waren nog enkele bedragen uitgetrokken voor verenigingen en instellingen in Waarde.

De bezoekers werden door burgemeester Van Burg welkom geheten bij café Kloet en daarna ondergebracht bij 'de burgerij', waar aan het middagmaal werd 'aangezeten'. Om half drie was er een bijzondere raadsvergadering waar nog eens werd teruggekeken op de periode vanaf de rampzalige februarinacht in 1953. Burgemeester H.H.C. Vos van de gemeente Woerden uitte kritiek op de provinciebesturen van Utrecht en Zuid-Holland. Door het ingrijpen van deze provinciebesturen kon er door de gemeenten aanzienlijk minder geld aan de hulpverlening besteed worden.

Door de gemeente Waarde werd als herinnering aan het 'adoptiewerk' een tekening aangeboden met de namen en gemeentewapens van de achttien adopterende gemeenten. Tot slot ging het hele gezelschap nog op de foto. En dan nu de slotvraag: Wie herkent de personen en weet namen van de mensen die op deze foto staan? We horen het graag en zullen deze dan ook doorgeven aan de Historische Kring Nieuwegein.

De ontvangen stukken zullen we in bewaring geven aan het Gemeentearchief Reimerswaal.

Foto 1: Groepsfoto van de afscheidsbijeenkomst in 1954.

Foto 2: Het onder water staande Waarde in 1953.

Foto 3: Een woning in het water in de omgeving van Waarde in 1953.

Gepubliceerd 23 augustus 2022

[Link Facebook](#)

CHRISTELIJK ONDERWIJS OP RILLAND

Ook deze keer weer enkele foto's met een kort berichtje ontvangen: 'De Rietvink' Rilland-Bath. Uit de collectie van juf Wil Rouffaer. Het bericht is afkomstig van Jessica Mesman, sinds 2007 woont ze in Curaçao. Maar onze interesse en nieuwsgierigheid zijn gewekt en we vragen nog wat meer informatie. Ze blijkt de dochter van deze schooljuf te zijn.

In een volgend bericht schrijft ze: "Mijn moeder was Willy Rouffaer (juf Wil, juffie Wil), geboren op 5 december 1941 te Middelburg en in die plaats overleden op 8 oktober 2021".

In Middelburg ging ze naar school C, de openbare lagere school, nu is dat de basisschool. Op internet vinden we dat deze school aan de Bree te Middelburg stond. In het Zeeuws Archief liggen nog schoolfoto's uit de periode 1935-1953. Daar zal Willy Rouffaer vast op staan.

Na de lagere school ging ze in Middelburg naar de Mulo, vermoedelijk aan de Dwarskaai, en de Rijkskweekschool aan de Noordstraat te Middelburg. Dat was de opleiding voor onderwijzers, nu te vinden in de Pedagogische Academie. Tijdens die opleiding liep je stage op verschillende scholen. Toen noemde je dat 'kwekeling', net als een plantenkweker kweekte je iets op. In dit geval dus geen plantjes maar kinderen.

In de PZC van 12 december 1941 vinden we de burgerlijke stand van Middelburg. Gemeenten hadden nog de verplichting om geboorten, overlijdens en huwelijken te publiceren. Privacy kende men nog niet. Al die berichten werden in een kastje aan de muur van het gemeentehuis opgehangen. En men publiceerde dat in de plaatselijke krant.

Voor de Tweede Wereldoorlog had je in Zeeland verschillende kranten, vaak verbonden aan een bepaalde stad. Tijdens de oorlogsjaren fuseerden een aantal van deze kranten tot de Provinciale Zeeuwse Courant. Nog vele jaren stond onder deze kop de aanvulling: "waarin opgenomen de Middelburgse, Vlissingse, Goese, Breskense Courant en Vrije Stemmen". De krant 'Vrije Stemmen' was in 1944 ontstaan vanuit het verzet in Goes.

In de PZC van 12 december 1941 lezen we dat in Middelburg Wilhelmina Adriana is geboren als dochter van A.P. Rouffaer en W.P. Midavaine. Haar dochter schrijft: "Ze heeft vanaf de opening van de Rietvink in 1961 daar gewerkt tot ongeveer 1965. Toen kreeg ze een baan in haar woonplaats Middelburg, bij de Kleuterhof."

In de jaren zestig is Willy Rouffaer actief in de atletiek. We vinden een berichtje in de PZC van 9 april 1964. Bij de clubkampioenschappen van de atletiekvereniging Dynamo uit Middelburg behaalt ze bij de dames de eerste prijs. Bij de heren werd de bekende atleet Hans Bostelaar tweede. Als tiener is ze fan van de Franse zangeres en actrice Françoise Hardy (1941), een leeftijdsgenoot van haar. In 1965 gaat ze naar een concert in Frankrijk en weet ze een foto met handtekening van haar idool te bemachtigen. In haar plakboek is het terug te vinden.

Volgens dochter Jessica trouwt Wil Rouffaer eind jaren zeventig in Middelburg en blijft ze in het onderwijs werken. Tot 1956 werden vrouwen ontslagen als ze trouwden. Daarna bleef het nog lang gebruikelijk dat vrouwen stopten met loonarbeid op het moment dat er kinderen werden geboren. Tot in de jaren tachtig was het in het onderwijs vaak niet mogelijk om in deeltijd te werken.

Maar terug naar het begin van het artikel. We zoeken verder naar De Rietvink in Rilland, de school waar de onderwijs carrière van Wil Rouffaer begon. Bij het Zeeuws Archief vinden we een foto van voor 1961 van de Hervormde kleuterschool 'De Rietvink'. En op de website van de reformatorische school 'De Zandbaan' vinden we iets meer over de geschiedenis van 'De Rietvink'. We citeren: "Het eerste Christelijke onderwijs in Rilland dateert reeds van 1864. In de volksmond werd dit "De school van meester Mandersloot" genoemd en stond op de hoek van de Valckenisseweg en de A. Butijnweg. In 1875 is deze school opgeheven en vanaf die tijd hebben de christelijke kinderen in Rilland openbaar onderwijs gevolgd."

"Toen steeds meer ouders gingen beseffen hoe noodzakelijk het was dat hun kinderen onderwijs ontvingen op grond van Gods woord is in 1914 de schoolvereniging opgericht. Na een periode van tien jaar kon eindelijk met de bouw van de school begonnen worden. De school werd geopend op 2 maart 1925 door Ds. G.H. Kersten en telde 48 leerlingen. De heer H. Kattenberg werd benoemd als "hoofd der school" en samen met mevrouw F.J. Knoop werden de eerste lessen verzorgd."

"Tijdens de oorlogsjaren werd de school bezet door Engelse soldaten (bedoeld wordt de periode na de oorlog in 1945), de kinderen kregen toen les in het "meestershuis" aan de hoofdweg. Dit huis staat er nog. Door de oorlogsjaren en de watersnoodramp was het gebouw behoorlijk achteruit gegaan, zodat in 1972 overgaan werd tot nieuwbouw. Voor 1987 kregen alle kleuters van Rilland les in "De Rietvink". In 1986 kregen de kleuters uit onze achterban (reformatorisch) een plekje op De Zandbaan in een nieuw kleuterlokaal dat op dit moment ook nog in gebruik is voor de jongste kinderen. Vanaf die tijd mocht de school zich Basisschool De Zandbaan gaan noemen."

Nell Boogaard, die toen nog Nelleke Geldof werd genoemd, heeft haar jeugd op Rilland doorgebracht, nu woont ze in Curaçao. Ze ging in de jaren zestig naar kleuterschool De Rietvink. "Een gereformeerde school, maar niet van de strenge tak", zoals ze zelf zegt. Daarna volgde de lagere school, dat was De School met den Bijbel. De straat van de school is nu de Saaftngestraat in Rilland, maar had volgens Nell toen een andere naam. Hij stond in ieder geval in een haakse bocht met links de Bathseweg.

Foto 1: de kleuterklas in 1962 van De Rietvink te Rilland met juf Wil Rouffaer.

Foto 2: Wil Rouffaer met enkele kleuters.

Foto 3: Kleuterschool De Rietvink.

Foto 4: De School met den Bijbel te Rilland.

Gepubliceerd 14 september 2020

[Link Facebook](#)

EEN FAMILIEVERHAAL UIT KATS

Van Marianne de Wild uit het Brabantse Drunen ontvingen we enkele foto's en papieren die haar broer Ed had nagelaten. Er gaan veel familie verhalen rond. Zo zou haar opa Jozias de Wild (geboren in 1879) met zijn in 1879 geboren vrouw Tannetje Lamse met hun kinderen Lodewijk Johannis (1907), Johannis Lodewijk (1913), Catharina Elisabeth (1915) en Marinus Jan (1920) in 1923 van uit Kats hebben willen emigreren naar de stad Grand Rapids in de Amerikaanse staat Michigan.

Het op 15 september 1923 door de Commissaris der Koningin in Zeeland uitgegeven paspoort zit bij de papieren. Alle kinderen met foto staan in het paspoort vermeld. De emigratie ging echter niet. Waarom weten de nazaten niet, maar vermoedelijk was geldgebrek de reden.

Marianne de Wild is in 1948 in Den Haag geboren. Zij is de dochter van de in 1913 geboren Johannis Lodewijk. In 1923 was hij dus nog maar tien jaar. Opvallend is dat op het paspoort staat vermeld dat de beide grootouders Jozias de Wild (roepnaam Sas) en Tannetje Lamse op dezelfde datum zijn geboren, 19 augustus 1879. Jozias te Kats en Tannetje te Colijnsplaat. Voor Jozias vinden we op de website 'Zeeuwen Gezocht' inderdaad een geboorteakte met deze gegevens. Van Tannetje is echter geen geboorteakte te vinden.

Wel vinden we een huwelijksakte van de grootouders. Op 1 augustus 1901 is te Colijnsplaat de 21-jarige arbeider Jozias de Wild uit Kats gehuwd met de 20-jarige Tannetje Lamse, geboren te Colijnsplaat. Afgaande op haar leeftijd zal ze mogelijk in de periode eind 1880/begin 1881 geboren zijn. Mogelijk kon de ambtenaar bij het noteren van de gegevens op het paspoort de geboortedatum ook niet achterhalen en heeft hij voor het gemak maar dezelfde datum van de man gebruikt.

Marianne de Wild schrijft verder dat ze ook familieleden in Amerika hebben, waar ze overigens nooit contact mee heeft gehad. Bij de papieren zit ook een schuldbekentenis van 15 januari 1916 voor woonhuis en erf te Kats Kadaster sectie E.no.301. Dat zou het huisje moeten zijn waar haar grootouders hebben gewoond. Dit huisje wordt volgens haar ook in een boek over Kats genoemd. Haar tante Zus heeft er een schilderijtje van gemaakt. Dit huisje zou er niet meer staan. Er is wel een aanknopingspunt omdat er een molen op staat. Het boek vinden we op internet. Het is het in 1994 uitgegeven boek 'Kortgene, Kats en Colijnsplaat van 1900 tot nu' van Gerard de Fouw, Gert Groenleer en Kees Tazelaar.

Op de website Molendatabase vinden we een prentpriefkaart met precies dezelfde afbeelding als op het schilderijtje. De molen stond aan de Molenweg te Kats en is gebouwd voor 1832, mogelijk zelfs vele jaren eerder. Het is een korenmolen van het type grondzeiler, die door wind werd aangedreven. De eerste molenaar was mogelijk Marinus Israël.

Volgens de Goesche Courant van 11 augustus 1865 is de molen uit de nalatenschap van de ongehuwde molenaar Gillis Israël in het openbaar verkocht. Hij was op 2 juli 1865 op 62-jarige leeftijd overleden als zoon van bovengenoemde Marinus Israël. De verkoping vond plaats op 23 augustus 1865 in de herberg van Jan Kole te Kats ten overstaan van notaris L. van der Moer te Colijnsplaat.

Volgens de molendatabase is de molen in 1922 afgebrand. Dat klopt want we vinden in de Goesche Courant van 18 november 1922 het bericht met de tekst: 'Woensdagavond omstreeks 9 uur ontstond brand in den korenmolen van de wed. Van Weele te Kats.' Dat moet dus op 15 november 1922 zijn geweest. De molen was van hout met geteerd asfalt. 'De vlammen vonden gretig voedsel' schrijft de krant. De molen brandde tot de grond toe af en was mogelijk te laag verzekerd. Herbouw zal dus geen optie zijn geweest.

In de nalatenschap van haar vader vindt Marianne de Wild nog meer verhalen over haar familiegeschiedenis. Het is ronddwalen in een ander tijdperk. Haar vader Johannes Lodewijk de Wild (roepnaam Jo) heeft het ouderlijk huis verlaten toen hij 17 jaar was. Dat moet dus in 1930 zijn geweest. Ze weet niet zoveel van haar familie. Ze heeft wel eens gehoord van een 'Betsy'. En een Leen de Wild zou een fietsenhandel hebben gehad.

Jo de Wild is de armoede in Kats ontvlucht en vertrokken naar Den Haag. Destijds een hele onderneming. De wereldwijde economische crisis is net begonnen met de 'Amerikaanse beurscrash' in 1929. Wat zal hij gedacht hebben? En wat wisten de landarbeiders in Kats van de grote stad? Jo was later lid van een vakbond en politiek bewust. Ligt hier de kiem van zijn besluit om als 17-jarige te vertrekken?

Hij gaat eerst naar Rotterdam waar hij op een kamer bij een tante gaat wonen. Daar wordt hij al snel met ruzie uitgezet. Wat de oorzaak was weten we niet. Had hij een opstandig karakter waardoor hij zich aansloot bij de vakbond?

Zijn oudere zus, de op 26 januari 1901 geboren Teuna de Wild was op 28 april 1921 te Kats getrouwd met de 19-jarige Willem Cornelis Platschorre. Ze woonden in Den Haag en hielpen Jo aan een zolderkamertje. Al snel vond hij werk als klerk in de 's-Gravenhaagsche Melkinrichting De Sierkan, een zuivelfabriek die van 1879 tot 1961 heeft bestaan. De hoofdvestiging was tussen Scheveningen en Den Haag. Nu zijn in het hoofgebouw aan de Stadhouderslaan woonappartementen gevestigd voor senioren. Jo de Wild werkte bij De Sierkan achter een kathedraal, een lessenaar waar kantoorpersoneel staande hun werkzaamheden verrichtten. De hele dag melkbonnen innemen en uit het hoofd berekeningen maken. Met avondstudie wist Jo zijn boekhouddiploma te behalen. De veldwerkerszoon uit Kats werd boekhouder bij De Sierkan en zou dat tot zijn pensioen in 1978 blijven. Nadat Jo de Wild in de jaren dertig van de twintigste eeuw in Den Haag was komen wonen ontmoet hij op dansles de één jaar oudere Alida Frederika Zoutendijk (1912-2004) en trouwen.

Haar opa Jozias de Wild heeft Marianne nooit gekend. Die zou in 1936 op 57-jarige leeftijd zijn overleden. Ze zit er een paar jaar naast. In het Zeeuws Archief vinden we de overlijdensakte. Op 29 oktober 1933 - het dieptepunt van de economische crisis - is Jozias de Wild op 54-jarige leeftijd te Kats overleden. Van beroep was hij landbouwer. Na het niet doorgaan van zijn emigratieplannen naar Amerika is hij blijkbaar zijn hele leven in Kats blijven wonen.

We zoeken in de Krantenbank Zeeland van 1933 of er nog wat meer is te vinden. In het Noord-Bevelands Nieuws- en advertentieblad van 2 december 1933 vinden we een advertentie van deurwaarder Heijboer dat bij inschrijving te koop of te huur is van Mej. Wed. Joz. de Wild te Kats '6 Aren of 43 roeden tuin'.

Die weduwe De Wild heeft Marianne goed gekend. Het was Tannetje Lamse, haar grootmoeder, een klein vrouwtje dat veel lachte. Ze kon ook verdrietig zijn als ze dacht aan de moeilijke tijd in het verleden van de 'veldarbeiders'.

En hoe is het met de weduwe De Wild-Lamse verder gegaan? We gaan op zoek in de Krantenbank Zeeland. In het al eerder genoemde Noord-Bevelands Nieuws- en advertentieblad van 8 mei 1948 komen we een advertentie tegen. De weduwe J. De Wild-Lamse biedt via deurwaarder Heijboer te Kortgene haar 'woonhuis met erf' aan de Dijkweg 90 te Kats te koop aan. De verkoop is bij inschrijving en aanvaarding half juni. Tannetje de Wild-Lamse is dan ongeveer 69 jaar. Daarna ontbreekt ieder spoor van haar.

Uit navraag bij Marianne de Wild blijkt dat 'opoe' de weduwe De Wild-Lamse Zeeland heeft verlaten. Ze had haar hele leven in Kats gewoond, de emigratie naar Amerika was niet doorgegaan en haar kinderen hadden zich gevestigd in Den Haag en Rotterdam.

Als weduwe van een Katse veldarbeider ging ze op haar 'oude dag' bij haar jongste zoon Marinus de Wild inwonen in Den Haag. Daarna ging ze nog zelfstandig wonen in een klein huisje met tuin in de Nicolaas Beetsstraat in Den Haag. Dat is in Spoorwijk in het Haagse Laakkwartier. We lezen op Wikipedia dat dit van oorsprong kleine arbeiderswoningen waren en erg klein (minder dan 50 m²) en sterk verouderd. De gehele buurt werd in 1997 gerenoveerd waarbij de 'woonblokken' werden afgebroken.

Haar zoon Johannes Lodewijk de Wild - de vader van Marianne - woonde in Den Haag. Daar is ook zijn dochter Marianne geboren. Toch bleef Zeeland voor hem een dierbare plek. Ieder jaar kwam hij in Kats waar hij zijn nicht Betsy Maas-de Wild (Elizabeth Lena Janna, geb. 1922) bezocht. Tot aan zijn dood in 2005 hing bij hem in de gang een kopergravure van het stadhuis te Goes.

Foto 1: Jozias de Wild en Tannetje de Wild-Lamse voor hun woning op Kats.

Foto 2: Het schilderijtje met de woning van Sas de Wild en Tannetje Lamse te Kats.

Foto 3: De foto van de Molenweg te Kats met rechts dezelfde woning.

Foto 4: Foto uit 1925 van dezelfde weg maar dan van de andere kant, zoals deze in het artikel genoemde boek staat.

Foto 5: Het gebouw van de 'melkfabriek' De Sierkan aan de Stadhouderslaan te Den Haag waar Jo de Wild gewerkt heeft.

Foto 6: de kopergravure van het stadhuis Goes die Jo de Wild had hangen.